

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Příprava na vyučování Dějepisu s cíli v oblasti MV

Název učební jednotky (téma)	Co vyčteme z karikatur
Stručná anotace učební jednotky	Učební jednotka je zaměřena na osvojení základních postupů při analýze karikatur jako obrazových pramenů při poznávání historických událostí a souvislostí. Žáci pracují převážně ve dvojicích.
Nutné předpoklady (Již osvojené znalosti a dovednosti žáků, které umožní, aby jednotka efektivně směřovala ke svým cílům).	• Znalost pojmu „historický pramen“, uvést základní kategorie pramenů (hmotné, písemné, obrazové) a konkrétní příklady těchto pramenů. • Dovednost objasnit význam historických pramenů pro zkoumání historických událostí a souvislostí. • Dovednost použít základní postupy pro analýzu obrazových pramenů (zejména fotografií). • Znalost základních pravidel pro tvorbu myšlenkové mapy a pro volné psaní.
Časový rozsah učební jednotky	45 minut
Věk žáků (ročník)	8.–9. ročník

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zařazená průřezová témata (včetně čtenářství)	OSV	MKV	MV	VMEGS	VDO	EV	Čtenářství
			Ano				
Vyučovací obor(y)	Dějepis <i>Očekávané výstupy vzdělávacího oboru (RVP):</i> Žák zhodnotí postavení ČSR v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí.						
Dlouhodobé cíle (Klíčové kompetence, části profilu absolventa, části výchovné a vzdělávací strategie školy)	—						
Cíle jednotlivých průřezových témat a čtenářství, které chci v dané učební jednotce naplnit	MV - Žák zkoumá, co z obsahu z mediálního sdělení (karikatury) může být skutečné nebo co je upravené pro pobavení, pro vyjádření (ne)spokojenosti s politickou situací v zemi, apod. - Žák rozpoznává míru zaujatosti sdělení v karikaturách. Úhel pohledu pojmenuje a multiperspektivně ho posoudí (pohled autora karikatury, pohled osobnosti na karikatuře, pohled nezaujatého „čtenáře karikatury“). - Žák rozpozná v konkrétní karikatuře její základní typické výrazové prostředky a promýšlí, co ve sdělení znamenají. (nadpisy, dialogy, komentáře, rysy postavy či jejího obličeje apod.).						

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Cíle učební jednotky	MV - Žák posoudí důvěryhodnost informací získaných analýzou karikatury. - Žák vyvodí obecná kritéria pro analýzu karikatur. - Žák aplikuje nově nabyté poznatky při hlubší analýze karikatury. - Žák porovnává informace získané z analýzy karikatur s informacemi z výkladového textu v učebnici. Dějepis - Žák na základě předchozích znalostí a zkušeností popisuje jednoduché karikatury známých osobností. - Žák na základě předchozích znalostí a zkušeností popisuje shody a rozdíly informací získaných z karikatury a z fotografie.
Hodnocení (Z čeho učitel i žáci poznají, že bylo dosaženo cílů a jak to učitel i žáci budou hodnotit)	- Zápisy v sešitě žáků - Vytvořená myšlenková mapa - Záznam analýzy karikatur - Záznam volného psaní
Popis učební jednotky	1. Promítnutí karikatur Žákům promítneme (rozdáme vytištěné) postupně 4–6 libovolných karikatur známých (Příloha A) a vyzveme je, aby popisovali detaily, které na obrázcích vidí. Ke každé karikatuře je možné promítnout fotografii daného člověka pro porovnání. V dalším kroku vedeme se žáky řízený rozhovor o tom, koho/co podle nich karikatura znázorňuje a jakou roli v ní hrají zvýrazněné prvky, jak by se asi znázorněná cítila, kdyby tuto karikaturu viděla apod. Rovněž vedeme diskusi nad tím, jak daná karikatura působí na nás (pobavení, poučení, manipulace).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

	2. Myšlenková mapa Na základě evokovaných myšlenek vyzveme žáky, aby ve dvojici vytvořili myšlenkovou mapu, v níž se zamyslí nad obecnou charakteristikou karikatury, nad funkcí karikatur, nad shodami a rozdíly karikatur a fotografií (jako běžně používaného současného média), nad záměry autorů karikatur apod. (Příloha B). 3. Práce ve dvojicích Jednotlivé dvojice poté nahlas sdělují své nápady, učitel je zapisuje na tabuli. Poté žákům předá obecnou charakteristiku karikatur. Zjednodušený příklad je obsažen v příloze (Příloha C) a žáci si ve svých mapách barevně označí myšlenky, které se s obecnou charakteristikou shodují, případně si do myšlenkových map doplní další informace. Dále dvojicím rozdáme karikaturu Napoleona a vysvětlíme jim zadání úkolů (Příloha D). Žáci analyzují karikaturu a své poznatky a názory zapisují do sešitu. Společně prodiskutujeme. V závěrečné fázi hodiny rozdáme dvojicím karikaturu Metternicha (Příloha E). Žáci opět řeší zadané úkoly, zapisují si své názory do sešitu. Nyní se jedná o karikaturu, která slouží jako evokace k období Metternichovského absolutismu (jež je naplánováno na následnou vyučovací hodinu). Žáci své poznatky konfrontují s výkladovým textem v učebnici (Příloha F) případně jiným sekundárním pramenem. Společně shrneme získané poznatky, zapíšeme je na tabuli. 8. Závěrečná reflexe (15 min) V rámci reflexe se žáci samostatně ve volném psaní zamýšlejí nad možnostmi, které nám karikatury jako historický obrazový pramen nabízejí, jaká úskalí skýtají, jak mohou ovlivnit názory lidí na různé aspekty života apod.
Seznam příloh	Příloha A – Karikatury osobností Příloha B – Myšlenková mapa Příloha C – Charakteristika karikatury

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

	Příloha D – Karikatura 1 Příloha E – Karikatura 2 Příloha F – Text z učebnice VÁLKOVÁ, Veronika. Dějepis 8 – novověk. Praha : SPN, 2008. 139 s. ISBN 978-80-7235-404-7.
Autor lekce (realizátor učební jednotky), škola	Mgr. Michaela Paseková ZŠ Liberec Lesní 572/12, 460 01 Liberec 1
Závěrečná sebereflexe učitele (následuje po odučení učební jednotky)	
Co se mi osvědčilo během vyučování (co fungovalo, mělo úspěch, z čeho jsem měl/a radost).	Žáky práce s karikaturami obecně baví, znají je ze současných médií, po osvojení jednoduchých postupů analýzy karikatur získají nový náhled na záměry jejich autorů. Pro fázi evokace se osvědčily vtipné karikatury např. Jaromíra Jágra, Alberta Einsteina, Charlese Darwina. Karikatury jsou běžně dostupné z vyhledávače Google – obrázky. Pokud neklademe důraz na karikatury s textovým obsahem, je vhodné je vyhledávat v anglickém jazyce (historical cartoons). Seznámení s postupy analýzy karikatur je vhodné zařadit v 8. ročníku v době, kdy se žáci zabývají obdobím Velké francouzské revoluce, neboť je to první historické období, kdy karikatury ve větší míře reflektovaly politické dění. Analýza karikatur může pomoci žákům upevnit si předchozí znalosti o historickém období, nebo může posloužit i pro evokaci nových poznatků, které jsou po analýze konfrontovány např. s výkladovým nebo odborným textem.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

S jakými problémy (obtížemi) jsem se během vyučování setkal/a.	Osvědčilo se mi promítání karikatur přes dataprojektor, žáci v karikaturách mnohdy odhalili další detaily, které nemohli ve zmenšené podobě kopírovaných černobílých listů odhalit.
Co bych příště udělal/a jinak (jak bych upravil/a tuto přípravu).	—

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Karikatury známých

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Co vyčteme z karikatur: Příloha A

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

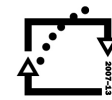
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

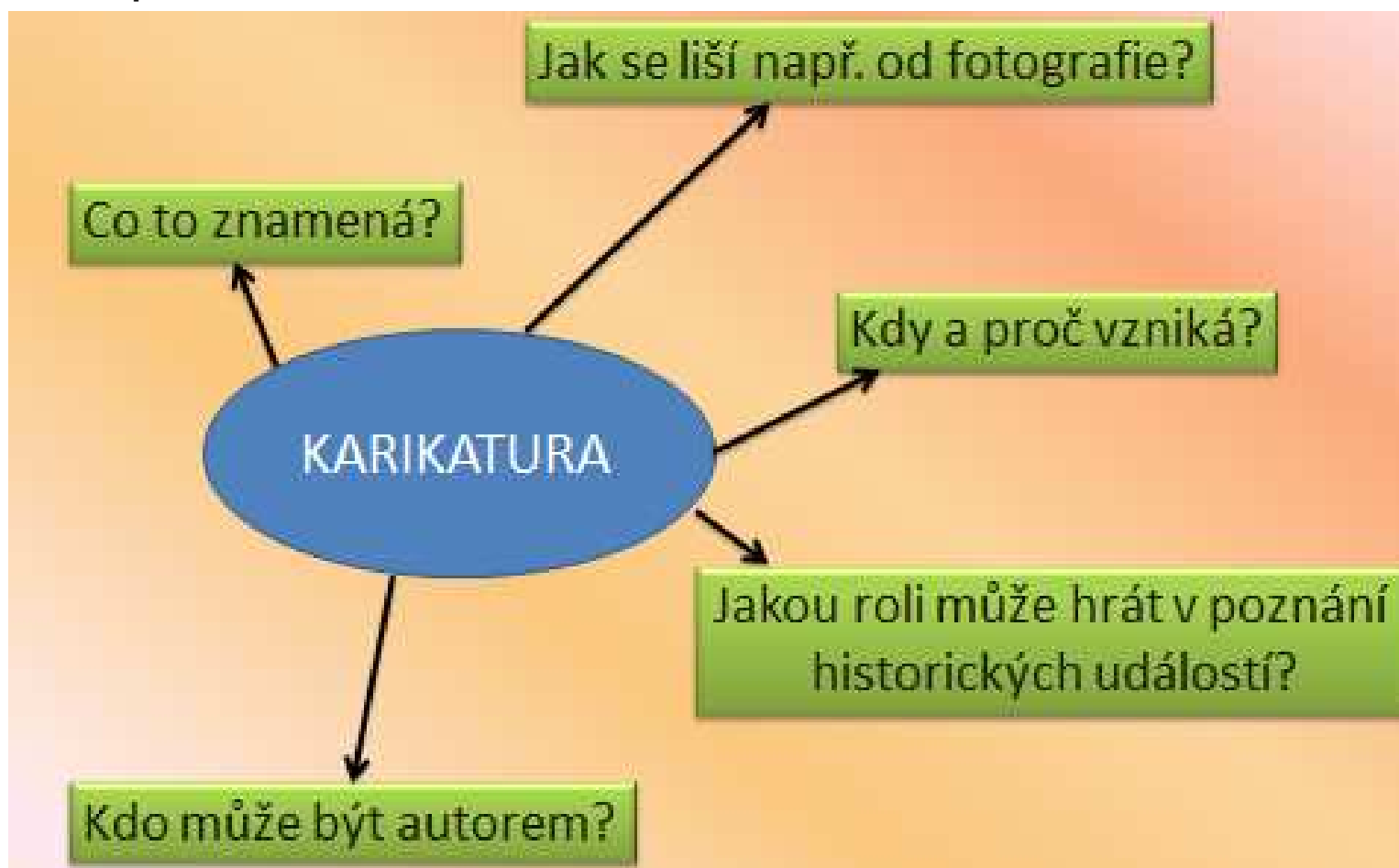
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Myšlenková mapa

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Karikatura je...

- zjednodušené humorné nebo úmyslně zesměšňující dílo
 - výtvarné nebo literární dílo
 - značně zvýrazňuje rysy obličeje, postavy nebo důležitý povahový rys
 - politické karikatury od 16. století, vyjadřovaly postoj autora - vliv na veřejné mínění
 - vykreslovaly i to, co se nahlas neříkalo
- ➔ autoři mnohdy pronásledováni

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Karikatura 1

- Popište, co všechno na obrázku vidíte – zvýrazněné prvky, detaily, nápisy.
- Co asi znamenají zvýrazněné prvky?
- Jak pomáhá text k objasnění jeho obsahu?
- Jaký jiný název by se pro snímek hodil?

(<http://fr.wikipedia.org/wiki/Fichier:Napoleon-nappy-crying-for-a-new-toy-1803-caricature.jpg>)

Karikatura 2

- Popište, co všechno na obrázku vidíte – zvýrazněné prvky, detaily, nápisy.
- Co asi znamenají označené detaily v oválech? Pomůže vám učebnice s. 82 a 67 (Příloha F)
- Kdo je muž v bílé uniformě?

(<http://de.academic.ru/dic.nsf/dewiki/776253>)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Text z učebnice

1800 NAPOLEON CÍSAŘEM 1804 1805 SLAVKOV, TRAFALGAR 1806 ZÁNIK SVATÉ ŘÍŠE ŘÍMSKÉ 1810 RUSKÉ TAŽENÍ 1812 1815 VÍDEŇSKÝ KONGRES 1814-1815 LIPSKO 1813 WATERLOO 1815

• Jaké důsledky měla bitva u Lipska?
• Ve které bitvě byl Napoleon definitivně poražen a kým?
• Najděte na mapě Waterloo, Elbu a Svatou Helenu.

VÍDEŇSKÝ KONGRES

Na vídeňském kongresu, který trval od září 1714 do jara 1815, se sešli zástupci prakticky všech států v Evropě. Kongres organizoval rakouský kancléř **Metternich** [metrnych] a kromě Rakouska tu měly hlavní slovo také **Velká Británie**, **Rusko** a **Francie**. Cílem kongresu bylo **uspořádat Evropu** po napoleonských válkách a pokud možno ji vrátit do stavu před **Velkou francouzskou revolucí**.

Na své trůny se **vrátily všechny panovnické dynastie**, které byly sešazený. To se týkalo nejen francouzských králů, ale i panovníků, které zbavil vlády Napoleon na svých dobovačných taženích. Dále se řešily **územní změny**. **Francie** se musela vrátit do svých původních hranic. Vítězové nad Napoleonem a jejich spojenci samozřejmě nějaká území získali: **Rusku** připadla část Polska a Finsko, **Prusku** některá území v bývalé Svaté říši římské a část Polska, **Rakousku** severní Itálie a **Británie** si polepšila v koloniích.

Místo zaniklé Svaté říše římské byl vytvořen **Německý spolek**, který sdružoval státy bývalé říše. Zástupci jednotlivých států tvořili spolkový sněm, který sídlil ve Frankfurtu nad Mohanem a kterému předsedalo Rakousko.

Ruský car **Alexandr I.**, rakouský císař **František I.** a pruský král **Fridrich Vilém III.** mezi sebou v roce **1815** uzavřeli ještě dohodu zvanou **Svatá aliance**. Tou se zavazovali ke vzájemné pomoci v případě, že by některý z nich byl napaden nebo že by v jeho státě vypukly nepokoje a vzpoury (☞).

• Jaké změny přinesl vídeňský kongres Francii?
• Jak se změnily hranice v Evropě?
• Vysvětlíte, co to byl Německý spolek a jak fungoval.
• Co byla Svatá aliance?

Kníže Metternich byl velmi konzervativní muž a tak obratný diplomat, že ho svorně nenáviděli asi všichni jeho současníci. Ve vysoké politice se Metternich pohyboval téměř padesát let a nesmírně tak jakožto rakouský kancléř ovlivnil i vývoj v českých zemích.

☒ Udělejte si o Metternichovi referát. Zjistíte, že nikdo není černobílý – Metternich například zpřístupnil umělecké sbírky svého zámku Kynžvartu pro veřejnost.

☞ **CO JE TO REVOLUCE?**

Nejen v době Velké francouzské revoluce, ale i po většinu 19. století převládá zejména v panovnických kruzích názor, že revoluce je vlastně vzpoura nebo povstání, které vyvolalo poměrně malé množství buřičů. Za nejlepší prevenci se tak pokládala cenzura, díky níž lidé nebyli „provokováni“ nevhodnými novinovými články a podobně, a tajná policie, která měla za úkol včas buřiče a štváče odhalit a zabránit jim v pobuřování a štvání lidí proti panovníkovi. Představa, že k revoluci dochází spontánně ve chvíli, kdy je obyvatelstvo země opravdu silně nespokojeno s podmínkami, ve kterých žije, byla odmítána.

Evropa po vídeňském kongresu

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

FRANCIE
NĚMECKÝ SPOLEK
ITALIE
RUSKO
OSMANSKÁ RÍŠE
ČESKÉ ZEMĚ
A HABSB. MONARCHIE

1815 VZNIK STUDENTSKÝCH SPOLKŮ
1820 POVSTÁNÍ KARBONÁŘŮ V SEVERNÍ ITÁLII
1821 ŘECKÉ POVSTÁNÍ
1820 POVSTÁNÍ V SEVERNÍ ITÁLII
1818 ZALOŽENÍ NÁRODNÍHO MUZEA
1820

1824 KAREL X.
1825 POVSTÁNÍ V SEVERNÍ ITÁLII

Císař František II., od roku 1806 František I.

Císař Ferdinand I. Dobrotivý je často označován za slabomyslného. Není to pravda. Trpěl sice epilepsií a byl i jinak nemocný, ale byl inteligentní – uměl hrát na několik hudebních nástrojů a hovořil plyně pět jazyků. Choroby a povahové vlastnosti mu však vládnout nedovolovaly. Za leccos mohla i zvláštní výchova, již se mu dostalo.

✓ Jeden Ferdinand I. u nás vládl od roku 1526. Jak to, že v roce 1835 nastoupil zase Ferdinand I.? Pomůže vám, když zjistíte, proč je uváděn také jako Ferdinand V.

SLOVNÍČEK

autonomie – samospráva (právo určitého územního celku rozhodovat samostatně o svých osobitých záležitostech v rámci vyššího státního celku a v souladu s ním)

neutralita – nestrannost

neutrální stát – zaujímá nestranný postoj, neúčastní se konfliktů mezi jinými státy ani se nepřipojí k žádnému vojensko-politickému seskupení

rusifikace – porušování; znamená, že úřední řeč i vyučovacím jazykem byla ruština, knihy, noviny i časopisy vycházely také převážně v ruštině

salonní vůz – přepychové vybařené železniční vagon, určený pro cesty významných státních osobností

DĚJINY ČESKÝCH ZEMÍ A HABSBURSKÉ MONARCHIE

METTERNICHOVSKÝ ABSOLUTISMUS

Rakouského kancléře Metternicha už znáte. Byl v této funkci až do roku 1848 a měl obrovský vliv na řízení státu, proto se období českých dějin od vídeňského kongresu do revoluce 1848 nazývá **metternichovský absolutismus**.

Od roku 1792 vládl v habsburské monarchii a tím pádem i v českých zemích František II. Víte už, že bojoval proti Napoleonovi, ale že mu také musel dát za manželku svou dceru. Také jste si zopakovali, že (a proč) v roce 1804 vyhlásil Rakousko císařstvím. Od zániku Strá-

1. František II.

2. Ferdinand Dobrotivý

↓

3. František Josef + Alžběta („Sissi“)

↓

1. Rudolf

František Karel

↓

2. Maxmilián

↓

4. František Ferdinand d'Este

↓

3. Karel Ludvík

↓

5. Otto

↓

4. Karel I.

rakouští Habsburkové
ti, o kterých se píše v této učebnici

červená čísla před jménem určují pořadí vlády
modrá čísla určují pořadí nástupnictví (tj. kdo má nárok na trůn po smrti předchozího panovníka nebo následníka trůnu)

82
Rodokmen Habsburků v 19. a 20. století